

Några nyare ord i svenskan

I följande lista förtecknas ett antal ord och fraser som uppfattats som relativt nya i svenskan och som varit aktuella i svensk dagspress under 1993. En del av dem finns belagda tidigare men har inte tagits upp i de nyordslistor som förut publicerats i Språkvård (nr 1 och 4/1987, 1/1989, 1/1990, 1/1991, 2/1992, 2/1993). Anledningen till att dessa ord nu har kommit med är att de ökat i användning eller fått förnyad aktualitet. Det datum som anges omedelbart efter ordförklaringen eller senare i artikeln avser det tidigaste exemplet på ordets användning i skrift som vi träffat på. Uttalet av ett ord anges i förekommande fall i en hakparentes efter uppslagsordet. Ordets betoning anges, där så behövs, med en punkt under vokalen i den stavelse som är starkast betonad. Liksom i de tidigare nyordslistorna anges slutligen också nyordens eventuella motsvarigheter i danska och norska.

Synpunkter från läsarna på ordens ålder, betydelse och användning tas gärna emot. Listan är sammanställd och redigerad av Lena Moberg.

alujobba arbeta inom projektet Arbetslivsutveckling (ALU). *NN*, 46 år, *badade redan som skolbarn i badhuset. Nu alu-jobbar han med att reparera det.* DN 29/12 1993

arbeta vitt *De seriösa krogägarna får en ohållbar situation om andra kan konkurrera med obetalda skatter och avgifter och lågbetald arbetskraft. – De som arbetar "vitt" löper stor risk att slås ut.* DN 11/3 1993

Bankstödsnämnden handlägger frågor om statligt stöd till banker och andra kreditinstitut. 1993

Barnombudsmannen, förkortat **BO**, ny myndighet, inrättad 1993; bevakar barns och ungdomars rättigheter och intressen med utgångspunkt i FN:s barnkonvention. Samma benämning dock använd tidigare dels på viss verksamhet inom Rädda Barnen, dels som rubrik på en insändarspalt för barn i Expressen. *Regeringen planerar att i höst lägga fram förslaget om att inrätta en särskild barnombudsman.* SvD 30/9 1992 [no. *Barneombudet*]

barnsexturism *På torsdag [...] ger regeringen rikspolisstyrelsen i uppdrag att finna former för ett samarbete med polisen i turistländer där barnsexturism florerar.* DN 11/12 1992

benchmarking [eng. uttal] 1991. *Be-greppet "benchmarking" växer med våldsamt kraft fram i medvetandet hos svenska företag. Det handlar om att systematiskt identifiera framgångsfaktorer hos de bästa företagen och praktisera dem i den egna verksamheten, för att uppnå bästa resultat.* SvD 14/4 1993 [amer. eng. *benchmarking*; no. *benchmarking*] – **benchmarking-teknik** *Förnyelsefonden och Civildepartementets Utvecklingsgrupp har tagit initiativ till att utveckla en arbetsmodell, "Framgångsanalys", vars grundidé baseras på den s k benchmarking-tekniken. Aktuellt från statens förnyelsefond 3–4/1993*

blåddra ny användning i betydelsen 'växla mellan olika TV-kanaler'. *Ju fler kanaler vi fått, desto vanligare har det blivit att folk använder televisionen till att blåddra fram och tillbaka*

mellan programmen på jakt efter det som för ögonblicket ger bästa utbytet. DN 16/8 1993 (jfr zappa)

BO se Barnombudsmannen

ekoförsvaret Ekoförsvaret eller ekosabotage är ett nytt fenomen inom svensk miljöreligion. Namnlistor cirkulerar där människor lovar att med direkta aktioner stoppa Öresundsbron eller nya motorleder i Stockholm. I.../ Ekosabotage har hittills förekommit i form av åverkan på vägmaskiner, skogsmaskiner i Norrland, spikar i träd som ska avverkas och förstörda skyltfönster. DN 8/8 1993 [efter eng. *eco defence*]

ekosabotage se ekoförsvaret

elektroniskt spår Allt fler människors förehavanden på arbetet och fritiden registreras timme för timme i olika datorer. Med de elektroniska korten har vi fått det elektroniska spåret. Uppgifter dygn för dygn om en persons förflyttningar i tid och rum, inköp, bankuttag, hotellvistelser, telefonering och så vidare lagras i olika datorarkiv. DN 19/11 1993

e-post elektronisk överföring av meddelanden mellan datoranvändare. 1992. Det nya brevbäraravtalet I.../ öppnade verkligen alla slussar för elektronisk postbefordran, s k E-post som kan sägas vara en förlängning av faxens räckvidd. I.../ E-post finns redan nu hos många företag och i begränsad omfattning hos privatpersoner. SvD 18/10 1993 [efter eng. *e-mail*; da., no. *e-post*; termen *e-post* rek. av Nordiska språksekretariatet 1992]

etnisk renhet Sjukliga fixeringar vid etnisk renhet, isolering, revirtänkande

och rädsla för det främmande. DN 21/7 1993 – **etnisk rensare** Nu efter valet, som bojkottades av de röda khmererna, börjar hetsen och våldet igen. Allt fler vietnameser flyr och Pol Pot stoltserar som etnisk rensare. DN 13/6 1993 – **etniskt ren** Eftersom etniskt rena stater inte finns och aldrig har funnits leder denna strävan oundvikligt till inkapsling i konstgjorda politiska och administrativa formationer. DN 21/7 1993 (jfr *etnisk rensning* i nyordslistan i Språkvård 2/1993)

fallskärm ökad användning under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet i en ny betydelse 'större avgångsvederlag' (genom påverkan från eng. *golden parachute* 'gyllene fallskärm'); nu också i en vidare betydelse 'försäkring'. Tidningen Upp och ner I.../ har gjort en förtjänstfull sammanställning av innehållet i några fallskärmar. DN 31/8 1986. Fords återförsäljare har börjat sälja bilar med "fallskärm". Återköpsförsäkringen ger kunden konstantinsatsen (minus 2500 i självrisk) tillbaka om han/han [så!] drabbas av arbetslöshet eller olycksfall och vill lämna tillbaka bilen. SvD 27/3 1993 [no. *fallskjerm*]

faxterror En 37-årig man har åtalats för faxterror mot invandrarverket. När mannen skickat 10–15 kilo fax och faxarna proppats igen fick verket nog och polisanmälde honom. DN 7/5 1993 – **faxterrorist** person som utövar faxterror. 1993

fel i uttr. [inte] vara [helt] fel Här är varm korv helt fel. DN 12/7 1993. NN är den sexigaste bruden i klassen, så det vore inte fel att komma till där. A. Skantze, Grattis Gud, 1993 (jfr rätt)

flow [eng. uttal] *Flow har man alltså när man sysslar med någonting som får en att känna sig alldeles f:b-t bra! (Är det inte just det som på ungdomlig svenska kallas "flyt"?).* DN 28/10 1990. *Det handlar om flow, när man med hela sin förmåga koncentrerar sig på något, tiden försvinner och euforin inträder. Man blir lycklig.* SvD 17/2 1993 [eng. flow 'flöde, tillströmning']

fryshusavdelning I fredagens DN kommenterade hon kritiskt så kallade "fryshusavdelningar" för personer som lyfts bort från sin gamla arbetsgemenskap och inte längre har några arbetsuppgifter. DN 20/12 1993

fundamentalism ökad användning under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet, också i icke-religiösa sammanhang – **fördelningsfundamentalism** De främsta drivkrafterna för det nya missnöjesparti med socialistiska förtecken som planeras till våren tycks vara fördelningsfundamentalism och politikerförakt. DN 24/1 1990 – **landstingsfundamentalism** 1993 – **marknadsfundamentalism** Är det önskvärt att Afrika flyttas upp till de rika ländernas produktions- och konsumtionsnivå? [...] NN ... varnar för att låta "marknadsfundamentalismen" diktera biståndsdebatten. SDS 13/1 1993 [no. fundamentalisme]

gasa, gasning ny användning. "Gasning", det vill säga sniffning av butan-gas, sprider sig som en farsot på Malmöskolorna just nu. [...] Det är vanligast med gasning i 12–13–14-årsåldern. I vissa områden i Malmö har polisen dock hittat 10-åringar som gasar. SDS 15/6 1993

gender [je-] könsroll. Vill också påpeka

att svenskan tycks ha begåvats med ett nytt ord som tidigare fanns i engelskan. Det gäller "gender", vilket används allmänt i svenska biståndskretsar sedan flera år tillbaka. I den tidigare citerade annonsen i Lediga Uppdrag söks en "rådgivare i genderfrågor. [...] I svenskan tycks det motsvara ungefär 'könsroll', det vill säga kön i ett socialt perspektiv. Språkvård 4/1993, s. 7

gilla läget se läge

glastak ny användning i bildlig betydelse. Glastaket sitter lägre än man trott, enligt en studie från amerikanska arbetsmarknadsdepartementet. Termen "the glass ceiling" är allmänt vedertagen som samlingsord för de osynliga barriärer som hindrar kvinnor och minoritetsgrupper från att nå toppen i företagen. SvD 11/8 1991. Bortsett från att mycket få kvinnor når över glastaket till de verkliga toppjobben, har kvinnor i allmänhet en mer avspänd inställning till hierarkier. Expressen 23/5 1992

glödvandring ceremoni som innebär vandring över glödande kol. "Jag har gått över glöden sju gånger i kväll. Det är något som alla borde pröva. Man känner sig så glad och modig efteråt." Ceremonin samlade ett 20-tal deltagare i den råkalla sommarnatten. Än så länge är glödvandringar en sällsynt företeelse i Sverige. Men i USA har över en halv miljon människor deltagit i "firewalks" sedan mitten av 70-talet. DN 25/7 1993

grammofonkusk Vad är grammofondans egentligen? – Dans till grammofonskivor helt enkelt. Har ni diskjockey också? – Ja, men Hasse (Al-

fredson) föredrar den svenska termen grammofoonkusk. DN 23/10 1992

gripa läget se läge

grunge [eng. uttal] ungdomlig musik- och klädstil, där man medvetet eftersträvar att ge ett vårdslöst och sjabbigt intryck. *Det vi får höra denna söndag är vuxen-grunge. [...] John Hyatt gör sin enda Sverigespelning på Stockholms nyaste rockscen, Palladium.* DN 12/10 1993. *Grunge är alltså det nya modet som startade som ett anti-mode: lumpiga kläder, bakvända mössor, gärna oknutna kängor. Man ska se ut som om nån har snott ens enda spegel, ungefär som en utelligare.* DN 8/11 1993 [amer. eng. *grunge*; da. *grunge*, no. *grønsj*] – **grungig** som kännetecknas av *grunge*. *Högsta mode i hiphop-kretsar, bland dem som virkat sig en rastafari-frisyr, som vill se ut som grungiga rock'n roll-pirater, och som hoppas vara balla över huvud taget.* DN 31/12 1993 [jfr amer. eng. *grungy* 'sjabbig, skitig']

gärningsmannaprofil När lasermannen härjade som värst beslöt polisledningen sig för att göra en så kallad gärningsmannaprofil. Metoden har utarbetats av den amerikanska FBI-polisen och används framför allt i jakten på massmördare. En psykolog och tre erfarna poliser fick uppdraget att sammanställa och analysera polisens spaningsmaterial och efter hand som arbetet pågick växte successivt en personlighet fram bakom dåden. DN 1/7 1993 – **gärningsmannaprofilering** arbetsmetod i syfte att få fram en gärningsmannaprofil. 1993

huligan ökad användning (jfr fotbollshuligan i nyordslistan i Språkvård

1/1990) – **kulturhuligan** Vänsterpartiet har utsett Järfälla till kulturhuligan eftersom kommunen satsar minst på kultur av alla kommuner i Storstockholm. SvD 16/6 1993 – **operahuligan** Föreställningen liknade en hockeymatch där publiken pratade, prasslade med papper, hostade och bytte platser i ett. [...] Eftersom dessa människor uppenbarligen inte bryr sig mycket om föreställningen kanske det räcker med att spela upp handade föreställningar på video. På så sätt sparar Operan pengar och vi slipper operahuliganerna. SvD 27/6 1993 – **teaterhuligan** teaterbesökare som genom tillrop, visslingar o.d. ingriper störande i en föreställning för att påverka publikens och kritikernas uppfattning om den. 1984 (om ryska förhållanden)

högupplösnings-TV television vars bild har hög upplösning och därför är speciellt skarp, skarp-TV. *Ska man säga "högupplösningsteve" eller "högskärpeteve"? SVAR: "Högupplösningsteve" är den mest precisa och fackmän emellan den mest korrekta termen. "Skarpeteve" är en bättre populär term än "högskärpeteve".* TNC-Aktuellt 3/1992 [efter eng. *high definition TV*; da. *højdefinitions-tv*; jfr *skarp-TV* i nyordslistan i Språkvård 2/1992]

indie, indiepop **INDIE** ... kortform av *Independent*. Från början en engelsk term som betyder oberoende, använd inom popmusiken för musik från små skivbolag. Med tiden har dock musiken på dessa småbolag kommit att ses som en särskild genre, så kallad indiepop, och den används nu vitt och brett utan minsta krav på något oberoende från storbolagen. DN 31/12 1993

klassvandra övergå till annan socialgrupp. *Det finns bara två sätt för britterna att avancera i detta grymma sällskapsspel. Det första är att klassvandra genom ingifte och i enstaka fall genom eget slit.* DN 4/4 1993 – **klassvandring** övergång till annan socialgrupp. *Säkert har många av 80-talets juppare gått på pumpen, men en misstanke är att det bara är klassvandringens pendel som slagit tillbaka.* DN 23/1 1993 (jfr klassresa i nyordslistan i Språkvård 2/1992)

kulturhuligan se *huligan*

köpvideo *Lägg en videorulle under julgranen, föreslår DN:s videokrönikör Mårten Blomkvist. Under året har köpvideon fått ett genombrott. Försäljningen har fördubblats.* DN 20/12 1993

landstingsfundamentalism se *fundamentalism*

läge ökad användning i vissa uttryck – **gripa läget** skaffa sig kontroll över situationen. *Vad som än är fallet måste Boris Jeltsin försöka gripa läget. Fortsatt semester är inte tillräddlig.* DN 27/7 1993 – **gilla läget** acceptera rådande situation. 1992 (tidigare inom det militära). *Man måste emellertid "gilla läget" och acceptera att vi sitter i en koalitionsregering, menar NN, som tidigare hotat att rösta emot vårdnadsbidraget i riksdagen. Det gör hon inte längre.* DN 1/7 1993

marknadsfundamentalism se *fundamentalism*

miljöbomb *Gamla soptippar är tickande miljöbomber. Ingen vet vad som finns i deras inre.* DN 8/5 1988. *Det tickar en miljöbomb i svenska hus. Tusentals*

ton giftiga tungmetaller sprids i naturen varje år i samband med att gamla byggnader rivs. DN 8/3 1993 [da., no. miljöbombe]

mingla under angenäma former röra sig bland många människor. *På Grev Turegatan finns träffpunkten för de övervintrande yuppisarna. På fredags- eftermiddagen minglar de vid bardiskarna, mäklare, bankfolk och reklamfolk. Dricker öl eller mineralvatten, diskuterar och umgås.* DN 5/6 1993 [av eng. *mingle (with) 'blanda sig (med)'*] – **mingling** *På Lido samsas hippkulturen med folk som inte går på klubb i vanliga fall. Det är mer proffs på Lido, mer mingling än på Spirit eller Akvarium.* DN 16/6 1990

Mitthögskolan *Mitthögskolan, som från och med den 1 juli är namnet på högskolorna i Sundsvall/Härnösand och Östersund, har i dag ett forskningsanslag på 6,4 miljoner kronor.* SvD 23/3 1993

mulla *Svenska konsumenter föredrar jordiga morötter framför dem som är tvättade. Men all jord har inte den "naturligt" svarta färgen. Den kan i stället vara grågul och lerig. Då tvättar odlaren bort den fula jorden och smutsar sedan ner morötterna igen med svart mull. Samma sak sker med potatisen. Den här processen kallas mullning och är väl känd bland odlare och grönsaksgrossister. I... de som mullar, det vill säga återsmutsar sina morötter eller sin potatis, har låtit bli att informera oss om det.* DN 14/2 1992 – **mullad** *Ibland får lyssnaren höra de mest egendomliga saker i radio. Som att det i Bryssel sitter en välbetald svensk EG-ambassadör som*

med allvarlig hetta kräver att sven-skarna fritt ska få köpa något som den vanlige medborgaren aldrig hört talas om: nämligen "mullade morötter". DN 6/10 1993 – **mullning** se mulla

målvakt ny betydelse. Sista stadiet i en överbelånad fastighets liv kan alltså innebära en utdragen jakt på någon ansvarig. I.../ Efter en lång tids utredning döms kanske någon till ett kortare straff. Ofta en så kallad målvakt. En målvakt är en person som fått en mindre del av intäkterna för att ta risken att bli straffad. Den verkliga hjärnan bakom brottet går fri. DN 15/12 1992.

noll i uttrycket **årskurs noll** Sexårsverksamheten i Stockholms stad, som på försök startade i höstas, fungerar bra. I.../ Det tycker de flesta förskollärare som tar hand om barnen i årskurs noll, enligt en preliminär delrapport i en omfattande utvärdering av den skolförberedande verksamheten för sexåringar. SvD 6/4 1993 – **nollklass** En del kallar sexårsverksamheten för 0-klasser. Men det vill man inte göra på Kvarnbackaskolan. – Ingen vill bli betraktad som en nolla, säger NN. DN 20/8 1992

nollåtta skämtsam benämning på [person från] Stockholm (dvs. riktnummerområde 08); ökad användning som förled i sammansättning under 1990-talet. Och nollåttorna, seglarna från riktnummerområde 08, Stockholm. AB 13/7 1984 – **08-dominans** Kritiken mot 08-dominansen i fp-ledningen har uppenbarligen påverkat partiets valberedning. SvD 31/8 1993 – **08-perspektiv** Det är också viktigt att vi inte anlägger ett 08-perspektiv på frågan I.../ Att själv få välja husläkare känns

lite konstigt i Norrland. Problemet är ju att rekrytera läkare över huvud taget. DN 14/8 1992 – **08-semester** Han I.../ gör upp ett givande program för fyra dagars 08-semester. SDS 27/5 1990

närpolis Stockholmspolisens svar på den ökande brottsligheten heter "närpolis-ser". Polisorganisationen i Stockholms län skall stöpas om från grunden, så att poliserna bättre lär känna det område där de arbetar. Tanken är att länet skall delas in i 60 närpolisområden med egna närpolislokaler. I områdena skall i genomsnitt 30 närpoliser arbeta. SvD 10/12 1993 [da. nærpoliti]

nätverka Hon påpekar att många grupper kallar sig nätverk trots att de är hierarkiskt styrda. Att "nätverka" är ett arbete i sig om vi ska ta idén på allvar, säger hon. DN 17/1 1993 – **nätverkare** Nätverket Centernej till EG/EU har etablerat sig i landets alla valdistrikt och i 40 procent av kommunerna. I.../ Att det skulle vara en fördel för miljön i vårt land – eller för Europa – att Sverige blev medlem finner nätverkarna befängd. SvD 23/6 1993 [da. netværker] – **nätverksbyggare** Handledning för "nätverksbyggare". I.../ Frågetecknen kring nya nätverk är många. Vilka är lämpliga byggmästare när ett nätverk ska byggas upp? Vetskap 17/1992 – **nätverksekonomi** Det nya näringslivet efterfrågar ekonomer av en ny sort, menar man. Det är ekonomer som är kunniga i den "nätverksekonomi" som håller på att ersätta den gamla fabriksökonomi i hela Västeuropa. Nätverksekonomin kännetecknas av att varu- och tjänsteproduktionen sker i

många separata enheter som samspe-
lar i nätverk. Vetskap 12/1992

operahuligan se *huligan*

pc förkortning för eng. *political correct-
ness, politically correct*, se *politiskt
korrekt*

pigdebatt debatt om eventuell avdrags-
rätt för köp av hushållstjänster. *Det
går att få städhjälp för 50 kronor i
timmen redan i dag. Svart. Det visar
DN Konsumenters marknadsundersök-
ning med anledning av den så kallade
pigdebatten. Enligt ett förslag från kds
skulle arbetslösa ungdomar få mellan
55 och 60 kronor i timmen för att ut-
föra hushållsarbete.* DN 30/6 1993

pk förkortning för *politiskt korrekt*, se
detta uttryck

politiskt inkorrekt se *politiskt korrekt*

politiskt korrekt *Uttrycket politiskt kor-
rekt, eller PC som de mest initierade
säger, har snabbt smugit sig in i sven-
ska språket. I.../ Det här är inte poli-
tiskt korrekt, säger ledarskribenten i
Aktuellt, men jag tycker att facket är
skadligt för Sverige. I.../ Alla pratar
om politiskt korrekt, men vad står
uttrycket för egentligen? I USA har
debatten mellan "politiskt korrekta"
vänsterintellektuella och "politiskt in-
korrekta" värdekonservativa pågått
länge. Uttrycket användes första
gången 1975, när en kvinnoorganisa-
tion talade om att verksamheten skulle
gå "i intellektuellt och politiskt kor-
rekt riktning". Det anammades snart
av andra radikala grupper. Gratistid-
ningen Boulevard nr 4, vintern 1993.
POLITICAL CORRECTNESS – poli-
tiskt korrekt (PK) Ordet har olika
betydelse, beroende på vem som*

*använder det. Välj mellan: 1) Termen
PK har uppfunnits av konservativa för
att trivialisera och misstänkliggöra
feminismen, etnisk jämlikhet och
andra politiska strömningar, 2) PK-
åsikter står för allt som den vita
medelklassen fruktar eller 3) PK är en
form av språklig, social och sexuell
McCarthyism. Den predikar tolerans,
men praktiserar motsatsen.* DN 31/12
1993 [da., no. *politiskt korrekt*]

Post- och telestyrelsen central förvalt-
ningsmyndighet inom post- och tele-
området, inrättad 1993

prisa ny användning i betydelsen 'utdela
pris'. *Engelsk hårdrocksdam prisade
Clawfinger. – Vanessa Warwick I.../*
*på kort visit för att leda prisutdelning-
en vid svenska Zeppelingalan.* DN
8/10 1993

rota renovera, bygga om och bygga till.
*Att rota skyskrapor. Anpassning till
90-talet. Byggindustrin 1/1994 (ordet
bildat till benämningen ROT, förkort-
ning för renovering, ombyggnad, till-
byggnad)*

rucolasallad el. **-sallat** småbladig sal-
ladssort av italienskt ursprung. *I kruka
Rucolasallat.* SvD 9/9 1993 (ital.
rucola)

russindisko skämtsam benämning på
pensionärsdans. *Han I.../ har som för-
modligen ende forskare i landet fast-
nat för fenomenet pensionärsdanser,
eller russindiskon som de på skämt
kallas ibland.* SvD 11/2 1994

ryggsäck ökad användning i bildlig
betydelse – **bära med sig i ryggsäck-
en.** *Hon är strängt uppfostrad, dotter
till en pastor primarius. Det bär hon
förstås med sig i ryggsäcken hela livet.*

Det handlar om skuld, skuld, skuld. SDS 22/4 1993 – lägga av sig ryggsäcken Konkurrerande flygbolag är upprörda över att det är så lätt att flyga vidare efter en konkurs, som trollar bort skulder. – Javisst, de lägger av sig ryggsäcken. SvD 3/5 1993

ryssfem tabletter med anabola steroider som smugglas in från det forna Sovjetunionen. *Sedan Sovjetunionen föll samman har det kommit ett stort och billigt utbud av preparat bland annat från de baltiska länderna. Så kallade ryssfemmor med metandienon kan nu köpas för en tioöring per tablett. /.../ Och marknaden är enbart svart. SvD 29/6 1992*

rätt i uttrycket **alltid vara rätt**. *Att stå ensam mitt i nattens stillhet och plaska sig igenom avfallet efter ett jättekalas är alltid rätt. Luther får sitt och samtidigt gör man något åt den kommande morgonen. DN 12/7 1993 (jfr [inte] vara [helt] fel, se fel)*

Sametinget ny myndighet som skall verka för samisk kultur, inrättad 1993 [no. Sametinget]

scendykning benämning på ett speciellt beteende vid popkonserter som innebär att någon (ofta ur publiken) kastar sig från scenen ut bland publiken. *STAGEDIVING – engelska för scendykning. En modern dansstil som praktiseras på högljudda konserter med ung publik. Principen är enkel: man ska upp på scenen och sen hoppa ner i publikhavet därifrån, helst innan vakterna hinner fram. DN 31/12 1993*

skatteväxling 1992. *Skatteväxling är det nya modeordet inom miljöpolitiken. Det betyder sänkt skatt på arbete och*

höjd skatt på miljöfarliga utsläpp, och vips så försvinner miljöproblemen samtidigt som fler får jobb. Det låter ju nästan för bra för att vara sant /.../ Men faktum är att allt fler /.../ talar allt oftare om skatteväxling. SvD 7/12 1993

Smittskyddsinstitutet ny myndighet, inrättad 1993.

spetsforskning avancerad forskning inom ett visst område. *Stiftelserna, som får totalt 10 miljarder, kan börja dela ut pengar till spetsforskning den 1 juli 1994. DN 4/6 1993 (jfr även spjutspetsforskning) – spetsforskningscentrum* koncentration av ett antal forskargrupper som bedriver avancerad forskning och som därför har en speciellt framskjuten position inom sitt forskningsområde. 1993 [motsv. eng. *centre of excellence*]

spjutspetsforskning spetsforskning (se detta ord). *Lund vill ha spjutspetsforskningen. Skapa ett fristående institut för avancerad forskning i Lund. Här finns unika förutsättningar för att bedriva forskning av betydelse för Sveriges utveckling som industrination. Vetskap 14/1992*

Språk- och folkminnesinstitutet ny myndighet, inrättad 1993 (se även diskussion av namnet i Språkvård 3 och 4/1993)

stagediving [eng. uttal] scendykning, se detta ord. 1992

Statens institutionsstyrelse central förvaltningsmyndighet för särskilda ungdomshem och LVM-hem, inrättad 1993

teaterhuligan se *huligan*

tjänstekvinna ny användning i betydelsen 'kvinnlig tjänsteman'. 1982 (i finlandssvenska sammanhang). *En rådgivare i genderfrågor som ska arbeta med stöd till kvinnorna inom kooperationen, med placering på den kooperativa huvudorganisationens [...] kvinnoavdelning (3 tjänstekvinnor)*. Lediga Uppdrag inom SIDA och FN 14/1993 (se även diskussion av ordet i denna betydelse i "Insändare" i Språkvård 4/1993)

transmogrifiera förvandla [till ngt groteskt] *Man sysselsätter sig med [...] diverse tomt riksdagsmummel som transmogrifierats till hyllmil av arkivbeständigt papper*. P. Englund, Förflutenhetens landskap, 1991 [av eng. *transmogrify*]

vitt i uttrycket **arbeta vitt**, se *arbeta vitt*

zappa växla mellan olika TV-kanaler, "bläddra". 1989. *Det amerikanska fenomenet "zapping", att göra ständiga kanalbyten och därigenom följa*

flera program på olika kanaler samtidigt, har nu blivit en vana också bland svenska ungdomar. 80–90 procent av skolbarnen och ungdomarna zappar ofta eller ibland och en tredjedel tittar regelbundet på TV på detta sätt. DN 7/12 1989. *Jag har då aldrig "zappat" till en annan kanal. Jag bläddrar, byter eller möjligen switchar mellan kanalerna*. Brev till Språknämnden från språkstudierande 1993 [av eng. *zap* i samma betydelse] – **zapping** 1987 (då i fråga om möjligheten att spola förbi ointressanta avsnitt på video) el. (hellre) **zapping** [eng. *zapping*; da. *zapning*]

åldringsbomb *Åldringsbomben en myt. – Den demografiska bomben är en myt, hävdar NN [...] Han förkastar talet om åldersexplosionen och en därmed ökande försörjningsbörda. Bilden av den snart exploderande bomben uppstår när man enögt bara ser på den ena änden av befolkningspyramiden, menar han*. DN 19/8 1992

TACK, alla som har tipsat oss om nya ord och uttryck! Några känner antagligen igen sina bidrag i årets nyordslista, medan andra kan undra varför inte deras tips på nyord fått en plats i listan. Men som de flesta säkert förstår ryms där bara en bråkdel av allt som registrerats under föregående år. Mycket visar sig vid närmare granskning inte vara så nytt som man tror. Annat kan vara så fackbetonat eller speciellt att det bara är av intresse för ett fåtal av läsarna. Alla ni som har delat med er av era iakttagelser till oss kan i alla fall vara säkra på att era upplysningar på ett eller annat sätt kommer till användning i vår nyordsverksamhet och i det allmänna språkvårdsarbetet. Vi hoppas få höra av er också i fortsättningen!